

Pa smo le dočakali dokončno ureditev Škocjanskega zatoka

// Nataša Šalaja in Borut Mozetič

1: Pogled na center za obiskovalce s hlevom v ozadju v zaključni gradbeni fazi (julij 2015)
foto: Tilen Basle

PRIČAKOVANA
OTVORITEV
OBJEKTOV –
februar 2016!
Spremljajte novice
na www.skocjanski-zatok.org

Vsem, ki smo preteklo poldrugo desetletje soustvarjali preporod Naravnega rezervata Škocjanski zatok, bo leto 2015 brez dvoma ostalo v posebnem spominu, saj so na njegovem obrobju naposled le zrasli tudi dolgo pričakovani objekti. Škocjanski zatok je postal bogatejši za center za obiskovalce, osrednjo opazovalnico, opazovalni stolp in kar sedem novih opazovališč, saj so bila tudi obstoječa porušena in nadomeščena z novimi. Z vidika upravljanja ekološke kmetije pa je pomembna pridobitev hlev z oboro za pašne živali ter pokriti prostor za spravilo sena in kmetijskih strojev. Ideja ureditve prvega za javnost odprtega ornitološkega naravnega rezervata v Sloveniji je s tem postala resničnost, Škocjanski zatok pa 17 let po zavarovanju dobiva svojo novo podobo.

Naravni rezervat, odprt za javnost

Naravnih rezervatov, kjer se lahko obiskovalci že ob kratkem obisku srečajo z velikim številom različnih vrst ptic, v Sloveniji do ureditve Škocjanskega zatoka ni bilo. Ko se je pred petnajstimi leti začelo načrtovanje njegove ureditve, smo pri iskanju primerne koncepta zasledovali dva cilja, ki smo ju z ureditvami želeli doseči: prvovrstna življenjska okolja za ptice in druge živali brez motenj zaradi obiskovanja v povezavi z izvrstnimi možnostmi za opazovanje in doživljanje narave. Seveda je bilo to dosegljivo le s fizičnimi ureditvami: z umikom učnih poti in infrastrukturo za obisk na rob rezervata, postavitvijo zastiralnih nasipov vzdolž poti ter zasaditvami domorodnih grmovnih in drevesnih vrst, ki preprečujejo vizualni stik med pticami in ljudmi in s tem blažijo negativne vplive obiskovanja, kar je zaradi plašnosti ptic nujno začasno doseganje varstvenih ciljev in ciljev obiskovanja. Hkrati se ob poti umestijo opazovališča ptic in večnadstropne opazovalnice, ki obiskovalcem pričarajo še

ptičjo in žabjo perspektivo ter so hkrati prostor za njihovo izobraževanje in ozaveščanje.

Leta 2007 je bila končana prva faza urejanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok, ki je obsegala predvsem habitatno in krajinsko ureditev območja. S krožno učno potjo in petimi opazovališči na območju sladkovodnega močvirja na Bertoški bonifiki je Škocjanski zatok postal zelo zanimiv za obisk: takoj po ureditvi je začelo število obiskovalcev, ki so prihajali predvsem iz lokalnega okolja z željo po aktivni sprostitvi in rekreaciji, strmo naraščati. Ob veselju, da je Škocjanski zatok dobil toliko novih občudovalcev in navdušencev, smo opazili tudi negativne posledice nedokončane ureditve. Med njimi naj omenimo prenatrpano začasno parkirišče, vzpenjanje obiskovalcev na nasipe zaradi pomanjkanja dvignjenih razgledišč in s tem vnašanje motenj v ptičje populacije, pa tudi preveč množičen tek po učni poti, ki je motil predvsem obiskovalce, željne mirnega opazovanja, fotografiranja ali preprosto doživljanja narave.

Po principih trajnostne gradnje

Oktober 2014 se je začela dolgo pričakovana graditev objektov v Naravnem rezervatu Škocjanski zatok. Njihova zasnova temelji na aktualnih principih trajnostne gradnje, ki upošteva ekologijo, ekonomijo in družbeno-kulturološka merila. Objekti so bili zasnovani po merilih javnega natečaja, ki smo jih z Zbornico za arhitekturo in prostor Slovenije pripravili leta 2005 in so bila že takrat trajnostno usmerjena tako na okoljskem, funkcionalnem, oblikovalskem kot tudi ekonomskem področju. Te usmeritve se kažejo v zasnovi objektov kot suhomontažnih stavb z dosledno uporabo naravnih materialov iz obnovljivih virov in naprednimi

instalacijami. Skupaj s projektanti iz arhitekturnega biroja Ravnikar Potokar d.o.o. smo s tega vidika ponosni, saj kljub dolgotrajnim pripravam na začetek graditve objekti, zgrajeni po principih trajnostne gradnje, v zatoku že stojijo, medtem ko država še le pripravlja zakonodajo s tega področja.

Osnovni gradnik vseh objektov je les, ki je vgrajen v konstrukcijah, oblogah kot tudi opremi. Sama graditev, predvsem centra za obiskovalce, je bila ena najbolj kompleksnih lesenih gradenj v Sloveniji doslej. V lesene objekte je bilo vgrajenih okoli 450 kubičnih metrov lesa, in sicer slovenske smrekovine. Del obdelave lesa je bil opravljen v Avstriji (izdelava lepljencev in impregnacija), razrez in vsi drugi postopki pa v Sloveniji.

Arhitekturno so objekti zasnovani tako, da se vklaplajo v naravno okolje in ne povzročajo ovir ali pasti za žive organizme. Arhitekturo je navdihnil živi svet zatoka: stebri vidne lesene konstrukcije, ki nosijo fasade, so kot podoba gnezd v trstičju. Največja posebnost je, da se večina objektov tal dotika le z vertikalnimi nosilnimi stebri, ki so na zunanji strani fasade (koliščna gradnja). Z vidika funkcionalnosti je ta rešitev izjemnega pomena, saj pripomore k varnosti pred poplavami in zaščiti lesa pred gnitjem. Takšni objekti v naravnem rezervatu sestavljajo zaokroženo funkcionalno in estetsko celoto.

Pri načrtovanju in postavitvi instalacij centra za obiskovalce je bila posebna pozornost namenjena uporabi obnovljivih virov energije in debelini toplotne izolacije, tako da novozgrajeni center poleg ustrezne toplotne zaščite in zaščite pred soncem v kar največji meri izkorišča okoljske danosti lokacije. Ob njem so nameščene toplotne črpalke, ki izkoriš-

ščajo toplotno energijo zraka, na strehi sosednjega servisnega objekta pa solarni in fotovoltaični kolektorji. Odpadne fekalne vode objektov se prečiščujejo v lastni biološki čistilni napravi, brez dodatnega obremenjevanja kanalizacijskega omrežja. Strehe vseh objektov so ekstenzivno ozelenjene, kar bistveno pripomore k omejitvi pregrevanja velikih pokritih površin ter večji lokalni absorpciji meteornih padavin. Primarna osvetlitev prostorov je v največji možni meri naravna, dopolnjuje pa jo energetska učinkovita umetna razsvetljava z varčnimi LED-sijalkami.

Novi dom tudi za ptice

Ker so stavbe tudi gnezdišča različnih vrst ptic, je bila med pomembnimi izhodišči javnega natečaja izpred desetih let tudi vključitev struktur za gnezdenje ptic na objektih. S tem naj bi v prvi vrsti omogočili gnezdenje vrstam, katerim v naseljih zaradi sprememb v arhitekturi primanjkuje gnezdišč. Gnezdilke naravnega rezervata, velike jate vodnih in močvirskih ptic ter petje in oglašanje številnih vrst ptic pevk ustvarjajo učinkovite naravne kulise, kar je za obiskovalce v naravnem rezervatu izredno pomembno. Na centru za obiskovalce je bilo tako vgrajenih deset gnezdilnic za hudournike (*Apus apus*), na hlevu pa še nadaljnjih dvajset za poljske vrabce (*Passer montanus*), velike sinice (*Parus major*) in plavčke (*Cyanistes caeruleus*) ter dve za velike skovike (*Otus scops*) ali čuke (*Athene noctua*). Poleg tega so na tramove v hlevu pritrjene oporne letve, na katere bodo lahko gnezda pritržile tako mestne (*Delichon urbicum*) kot tudi kmečke lastovke (*Hirundo rustica*). Tako bomo lahko obiskovalcem predstavili pomen gnezditvenih mest na objektih, kar je zelo pomembno za izobraževanje in ozaveščanje. Tudi odločevalci in strokovna javnost, predvsem gradbeniki in arhitekti, si

2: Obnova življenjskih okolij je bila v NR Škocjanski zatok dokončana leta 2007. Leta 2014 pa se je začela zadnja faza urejanja Zatoka - graditev infrastrukture. foto: Iztok Škornik

3: Začetek postavitve lesene konstrukcije, kot so ga videle ptice (marec 2015). foto: Iztok Škornik

4: Lesena konstrukcija centra za obiskovalce pred izvedbo opažev in fasad (april 2015). foto: Bojana Lipej

5: Glavni izvajalec del je bilo koprsko podjetje Adriaing d.o.o., leseni del graditve pa je opravilo podjetje CI produkt d.o.o. (maj 2015). foto: Bojana Lipej

6

6: Na robu lagune je zraslo novo opazovališče slanuš, s katerega si bodo obiskovalci te zanimive rastline lahko ogledali od blizu (julij 2015).
foto: Tilen Basle

7: Sredi naravnega rezervata kraljuje osrednja opazovalnica z zeleno streho in bazenom za podvodne poglede (oktober 2015).
foto: Tilen Basle

8: Nadstropja osrednje opazovalnice, s katerih se odpira imeniten razgled na ves Škocjanski zatok z okolico, povezuje klančina v obliki polža (avgust 2015).
foto: Borut Mozetič

9: Opazovalni stolp za opazovanje ptic v laguni stoji na robu naravnega rezervata v neposredni bližini mesta (oktober 2015).
foto: Tilen Basle

bodo lahko v živo ogledali in spoznavali umestitev gnezdilnih struktur v objekte, ki ne vplivajo na njihov videz, so cenovno ugodni in res zahtevajo le poznavanje problematike gnezdenja ptic v naseljih in malo dobre volje.

Poleg gnezdilnic je bila tik ob centru za obiskovalce zgrajena še peščena gnezditvena stena, primerna za breguljke (*Riparia riparia*) in čebelarje (*Merops apiaster*). Poleg izobraževalnih učinkov torej v Škocjanskem zatoku v naslednjih letih pričakujemo tudi nekaj novih gnezdečih vrst. Med ureditvami za ptice naj omenimo še potisk proti naletom ptic na steklenih površinah centra.

Kako je Škocjanski zatok preživel leto gradbenih del

Pogosta vprašanja rednih obiskovalcev in lokalnih medijev, kdaj bo Škocjanski zatok spet odprt, in njihovo veliko zanimanje za napredek pri graditvi, vse to nam je celo leto potrjevalo, da ga ljudje res pogrešajo. Kako pa so gradbeni posegi vplivali na ptičji svet? Poudariti je treba, da smo med obvezna izhodišča za gradbene izvajalce uvrstili zahtevo, da morajo zemeljska in druga dela, s katerimi posegajo v življenjska okolja, opraviti zunaj gnezditvenega obdobja. Ker se je graditev začela oktobra 2014, so bili vsi takšni posegi opravljeni pred gnezditvijo in s tega stališča negativnih vplivov ni bilo. V sladkovodnem močvirju na Bertoški bonifiki so bili nivoji vode v letu 2015 bistveno pod optimalnimi za potrebe ptic, da ne bi bili poplavljeni nedokončani objekti. Zaradi tega je bilo število gnezdečih parov vrst, kot so liske (*Fulica atra*), mali ponirki (*Tachybaptus ruficollis*) in zelenonoge tukulice (*Gallinula chloropus*), nekoliko nižje kot v prejšnjih letih. Vse pohvale pri upoštevanju naših izhodišč gredo osebju glavnega izvajalca del Adriaing d.o.o. in podizvajalcem, ki so razumeli, da delajo v naravnem rezervatu in so se trudili, da s svojimi posegi čim manj škodujejo živim organizmom.

V brakični laguni vplivov graditve ni bilo. Tako smo zabeležili rekordno število gnezdečih parov navadne čigre (*Sterna*

7

8

hirundo), ki jih je bilo več kot sto. Tretje leto zapored je gnezdila tudi mala čigra (*Sterna albifrons*), ki jo s tem uvrščamo med redne gnezdilke zatoka. Poleg čiger je v laguni gnezdilo tudi več kot 30 parov polojnikov (*Himantopus himantopus*), pa tudi rdečenogi martinči (*Tringa totanus*) in mali deževniki (*Charadrius dubius*).

Pa nam je le uspelo!

Po več kot enem letu intenzivne graditve in opremljanja Naravnega rezervata Škocjanski zatok tako le dobiva svojo končno podobo. Slovenci smo s tem bogatejši za vsem dostopno dragoceno naravno območje, povsem opremljeno za spoznavanje in doživljanje narave z brezplačnim vstopom za individualne obiskovalce. Objekti so poleg vseh doslej naštetih presežkov fizično dostopni vsem obiskovalcem, tudi tistim s posebnimi potrebami. V njih so že nameščene pojasnjevalne table in razstave, ki dopolnjujejo zgodbo, ki jo govori narava sama – o zgodovini območja, njegovih posebnostih in značilnostih žive narave – in hkrati obiskovalcem omogočajo tudi prepoznavanje najpomembnejših živalskih in rastlinskih vrst.

Škocjanski zatok je državni naravni rezervat, zgrajeni objekti pa javna infrastruktura za obisk zavarovanih območij. Investicija je tako potekala pod taktirko Ministrstva za okolje in prostor kot naročnika in pod strokovnim nadzorom izvajalca Lokainženiring d.o.o. Med številnimi izvajalci vseh ne moremo naštetih, zagotovo pa velja posebej omeniti glavnega izvajalca gradnje, koprsko podjetje Adriaing d.o.o., ki se je pri tem zahtevnem projektu odlično izkazalo, kot tudi podjetje CI produkt d.o.o. iz Most pri Komendi, ki je iz impregniranega lepljenega lesa pričaralo vse v uvodu našete objekte. Pohišstvo so izdelali v podjetju Atlas oprema d.o.o. iz Ljubljane, razstave podjetje GEAart d.o.o. iz Nazarij, varnostno in računalniško opremo pa je dobavilo koprsko podjetje Dolher d.o.o.

Celotna vrednost zaključene investicije je znašala nekaj več kot 3,2 milijona evrov. Delno jo je financirala Evropska uni-